

Oponentský posudek diplomové práce Markéty Polákové *Filosofické úvahy o umění a pravda*

Kolegyně Markéta Poláková si v úvodu své diplomové práce klade, jak sama říká, nemalý cíl: „s patřičnou pozorností vnímat a zachycovat *všechny* (zdůraznil – J. Ch.) otázky, jež se v souvislosti s uměním a pravdou vynořují na povrch a pokoušet se nacházet jejich možné filosofické zodpovězení.“ (s. 7). Jakkoli může jít (a pravděpodobně jde) o pouhou formulační neobratnost, musím jako oponent konstatovat, že takový záměr autorka nemohla ve formátu diplomové práce z principu naplnit a také jej nenaplnila. Nemíním výše řečené jako fatální výtku, pouze naznačuji, že i správné vedení „abstraktní řeči“ je svého druhu „umění“ a stavět ji do příkrého protikladu k jakémusi „opravdovému“ umění je přinejmenším svízelné.

V práci se v plné vážnosti klade jen jediná otázka, zato otázka kardinální: je v umění něco *pravdivého*? Autorka k jejímu zodpovězení zvolila velice silnou myšlenkovou linii vedoucí od Kanta k Schopenhauerovi a odtud k Wagnerovi a Nietzschemu. V prvním, přípravném oddíle nejprve sleduje souvislost mezi Kantem a Schopenhauerem a na takto rozvrženém poli představuje myšlení Richarda Wagnera. Ve druhé, hlavní části pojednává o pojetí umění u raného Nietzscheho.

Celkově se mi zdá být přípravná část, obzvláště kapitola o Wagnerovi, zdařilejší. Autorka prokazuje dobrou znalost všech tří pojednávaných myslitelů i schopnost zužitkovat svou sečtělost pro solidní interpretaci. V kapitole o Kantovi a Schopenhauerovi se nachází opravdu zdařilá pasáž založená na postřehu, že „Schopenhauerovo pojetí idejí se tak vlastně ukazuje velmi blízké Kantovu podání idejí estetických“. (s. 25) Je velká škoda, že autorka zůstala pouze u postřehu a nerozvinula z něj hlubší analýzu. Možná by pak plastičtěji vyvstala povaha estetické zkušenosti samé. Takto se dochází pouze k poněkud mlhavé představě o její nezachytitelnosti v řeči.

Již jsem zmínil, že za centrální a nejpodatřejší pokládám kapitolu o Wagnerovi. Proto se zde omezím pouze na několik poznámek. Je krajně zavádějící tvrdit: „Wagner cítí uměleckou potřebu neúčastnit se více oné dobové karikatury opravdového umění a vrátit se ke kořenům. Je to právě Wagner, který jako *první* (zdůraznil – J. Ch.) zmiňuje v této souvislosti antické Řecko“. (s. 34) Celá filologická tradice a nejen ona přece hovoří o Řecích. V jakém smyslu by tu měl být Wagner *první*? Zajímavý je naopak náznak na následující straně, který se odvolává na pasáž z Wagnerovy stati *Umění a revoluce*, kde se hovoří o Apollónovi a letmo je zmíněn i Dionýsos. Nietzsche ji nepochybně znal, na druhou stranu se ale v Basileji stýkal například s J. J. Bachofenem, jenž dionýský kult považoval za „záhubný úder celým mravům starověku“. Bylo by třeba prozkoumat kontext vzniku *Zrození tragédie* a teprve následně určit místo, které v tomto ohledu zaujímá Wagner. Osobně považuji autorčin postřeh za významný a velice podnětný. A opět nezbyvá než konstatovat, že zůstalo pouze u náznaku, jakkoli vynikajícího. Jeho

hlubší analýza by snad poskytla nový vhled do Nietzscheho pozdějšího odklonu od Wagnera.

Dalo by se říci, že v absenci reflexe Nietzscheových výtek vůči Wagnerovi spatřuji hlavní problém druhé části práce. Nikoli v tom smyslu, že by nebylo oprávněné vybrat si k výkladu pouze raného Nietzscheho, ale spíše kvůli jeho obecnému nasazení. V průběhu četby na mě totiž stále více přepadal dojem, že neběží ani tak o Nietzscheho, nýbrž mnohem zásadněji o jakousi apologii Wagnera před Nietzsche. Důvodem je pravděpodobně to, že autorka neprohlédla blasfemický charakter čtvrté *Nečasové úvahy*, na níž se celkem často odvolává, a snažila se poněkud násilně „napasovat“ Nietzscheho skrytou kritiku na předešlý výklad. Důsledkem tohoto nedorozumění je, dle mého, krajně nepřesné pojednání „zájmu“ v *Genealogii morálky* a především kapitola o Sókratovi, která zcela míjí záměr práce. V Schopenhauerově případě nemusí podobnou nevyjasněnost obcházet a díky tomu naráží například na vskutku pozoruhodnou paralelu mezi Nietzscheovým pojetím tragédie a Schopenhauerovou reflexí smrti. Škoda jen, že ji explicitně nevztáhla na metafysickou potřebu, neboť by se v ní ukázala hluboká souvislost mezi uměním, náboženstvím a vědou, o níž hovoří ve *Zrození tragédie* i Nietzsche.

HODNOCENÍ:

Předložená diplomová práce stojí na výrazně formulované tezi, která je v celém textu držena a konfrontována s jednotlivými myslitelskými pozicemi. Autorka prokázala dobrou orientaci v primární literatuře (sekundární využívá pouze příležitostně) i schopnost relevantně promýšlet problémy spojené s tématem práce. To, že vypracovaná teze v závěru práce kolabuje, přisuzuji opravdovosti autorčina nasazení a neshledávám v tom vážnější pochybení. Naopak bych byl nakloněn vidět zde výzvu k dalšímu prohlubování zvoleného tématu. Práci doporučuji k obhajobě s hodnocení spíše **velmi dobrý**.

OTÁZKY K OBHAJOBĚ:

- 1) Nevyřešily by se komplikace v kapitole o Sókratovi využitím figury *Sókrata hudebníka*, jak je zavedena ve *Zrození tragédie*?
- 2) Jak je možný „estetický divák“?
- 3) Mohla by autorka přiblížit, proč považuje u Kanta kategorii subjektu za *nepřiznanou*?
- 4) Jak by autorka poté, co na s. 34 nepochybně správně předvedla Wagnerovu kritiku křesťanství z roku 1849, chápala Nietzscheho opakovaná prohlášení, že zanevřel na Wagnera kvůli jeho příklonu ke kříži?